Egyházi Könyvtárak Egyesülése
. 1092 Budapest, Ráday u. 28.

Szakmai beszámoló

Központ és periféria az egyházi könyvtárak életében

NKA pályázati azonosító: 208108/00146

A háromnapos rendezvény 2024. július 8. és 10. között zajlott Kőszegen. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülését az Evangélikus Országos Gyűjtemény hívta és látta vendégül a Kőszegi Evangélikus Gimnázium, Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium partnerségével.

Az első napon (július 8-án hétfőn) az egyesület közgyűlését követően Kőszeg helytörténeti érdekességeinek, evangélikus örökségének és kulturális vonatkozású látnivalóinak megtekintése következett két helyi avatott idegenvezetővel (Tóth Péter és Kővári Lajos). A templomok, óvárosi udvarok és szépen felújított műemléki épületek után az utcai szoborpark alapján hallottunk a Kőszegen megfordult, hozzá kapcsolódó személyiségek élettörténetéből. Megtekintettük a helyi könyvtár kiállítását is, amely kortárs magyar írók kéziratait mutatta be, és elsétáltunk Ottlik Géza regényének színhelyére is. A hadapród iskola tekintélyes méretei felidézték a regény élményét – a korabeli fotók pontosították belső képeinket a műről.

A sétákat az ökumenikus istentisztelet követte, amelyen dr. Lackner Pál hirdette az igét, és különleges liturgikai élményt jelentett egy zsoltár héber nyelvű felolvasása és a közös éneklés, melyet nagyon szép kamarakoncert követett a templomban, a helyi zeneiskola két tanár házaspárjának előadásában.

Az ünnepi találkozást a fogadás követte, melyen Szemere János evangélikus püspök, Básthy Béla polgármester és Mesterházy Balázs iskolaigazgató köszöntötték konferenciánk résztvevőit, és felhívták figyelmünket azokra a megvalósításokra, amelyet közös erőfeszítéssel a kőszegi helyi egyházi és polgári közösség javára sikerült elérniük.

A konferencia második napján (július 9-én) az egyesület szokásainak megfelelően konferencia napot tartottunk, plenáris előadásokat hallgattunk, melyek témája a *Központ és periféria* kérdéseit járták körül a különböző tudományterületek sajátos szempontjai szerint. A délelőtt öt előadója a teológia, a zenetörténet, az egyháztörténet, a kommunikációtudomány és a könyvtártörténet irányából közelítette meg a konferencia témáját.

Béres Tamás teológus *Kis kitérővel haza: a peremre. Az üdvösség kisebbségi logikája* című előadásában teológiai szempontból vizsgálta a konferencia központi gondolatát. Témája: Krisztus, a megváltás és a teológia kapcsolata. Kulcsfogalma a periféria-/peremélmény, melyből visszatekintve értelmezhetővé válnak egy életút kitérői. Számos példán, Jürgen Moltmann, Paul Tillich, Dietrich Bonhoeffer teológusok életén keresztül mutat peremélményeket, majd az általuk értelmezhetővé

váló kitérőket. Jézus földi életét vizsgálva Béres eljut a gondolatra, hogy Krisztus legfőbb mondanivalója, az üdvösség, mindig valakinek a peremtörténetében tárul fel, ott, ahol az emberek önmagukon már nem képesek segíteni. A perem, a periféria az üdvösség felkínálásának helye. Az ember itt a legfogékonyabb jeleinek felfogására és befogadására.

Mizsei Zoltán, a Liszt Ferenc Zeneakadémia oktatója, a Kőszegi Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete kutatója, *Minden periféria központ. A kisvárosi lépték univerzuma a régi Kőszeg egyházi zenéjében* című előadásában egy hangsétára invitálta hallgatóságát. A város különböző helyeit az ott egykor és ma hallható hangokkal összekapcsolva bemutatta a város zenei történetét. A kőszegi harangok harmóniáján túl olyan érdekességekről szólt, mint a katolikus körmenetek zenéje, a szőlőhegyek megáldásának álcázása a kommunista hatalom alatt, vagy a térzene alatti séta közlekedési rendje az 1900-as évek Kőszegén.

Fazakas Gergely Tamás, a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának docense *Református centrum és katolikus periféria: felekezeti térhasználat a 18-19. századi Debrecenben* címmel ismertette a városi térhasználat topográfiai vonatkozású kutatásának eredményeit. Előadása összehasonlító jelleggel vizsgálta Kőszeg, Sopron és Debrecen ellenreformáció-kori történetét, az említett városok centrumait és perifériáit, felekezetei térbeli elhelyezkedését, azok terjeszkedését és visszaszorulását. Az állandó és szimbolikus térfoglalások fogalmain keresztül megérthettük például, hogy milyen jelentősége volt a centrumból való kiszorulásnak, vagy hogy milyen szerepe volt egy, a perifériáról a centrumba induló körmenetnek.

A PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszékének docense, Glózer Rita *Van-e centrum és periféria a hálózati médiakutatásban?* címmel tartotta meg előadását. Gondolatmenetét a történelmi egyházak médiajelenlétének vizsgálatával kezdte, majd a médiatudomány analitikai eszközrendszerét felhasználva, egy elméleti keretrendszer ismertetése után arra kereste a választ, hogy értelmezhető-e erre a mezőre a centrum és periféria fogalma. Az internet megjelenésével az egyházak kommunikációja gyökeresen változott meg: a klasszikus tartalomszolgáltatás – nyomtatott sajtó, televízió, rádió – közszolgálati műsoraiban sugárzott, nem túl változatos tartalmakat, melyek a társadalom jelentős részét elérték, felváltotta egy sokkal diverzebb, rétegzett közönséget elérő médiajelenlét. Az új média formai változást is hozott magával: a klasszikus, írott kommunikáció elmozdult a videó és podcast-típusú információszerzés irányába. A digitális média megjelenése feltételezhetően együtt járt azzal is, hogy az egyházi kommunikációnak mára sok centruma van, melyek nem feltétlenül esnek egyben az egyházak szervezeti hierarchiájában centrumként értelmezhető helyekkel.

A konferencia utolsó előadásában Monok István, az MTA Könyvtár és Információs Központ igazgatója *Centrum és periféria a kora újkori Magyar Királyság és Erdély könyvtártörténetében* címmel, Mátyás király halálától a Széchényi Könyvár megalakulásáig tartó időszakban vizsgálta a központ és perem kapcsolatát. Három fontos kérdést emelt ki: a társadalmi hierarchia szempontrendszerét, azt, hogy az egyházi könyvtárak és könyvgyűjtemények kapcsán érvényesül-e az egyházi hierarchiának megfelelő centrum és periféria-jelleg, valamint az iskolai könyvtárak jelentőségét. E szempontok vizsgálata során számos példán keresztül bontotta ki előadása témáját: szóba került Mátyás könyvtára és a főúri könyvtárak kapcsolata. Összehasonlította a kollégiumi könyvtárakat és kisebb iskolai könyvtárakat, a szemináriumi könyvtárakat és a falusi tanítók könyvgyűjteményeit, a kollégiumi könyvtárakat és lelkészi könyvtárakat, a szemináriumi könyvtárak és plébániai könyvtárak állományát és ezeken keresztül megmutatta, hogy milyen formai és tartalmi kapcsolat van centrum és periféria könyvtárai között.

Egyházi Könyvtárak Egyesülése
. 1092 Budapest, Ráday u. 28.

A konferencián Rózsa Dávid, az OSZK főigazgatója méltatta és köszöntötte 30 éves egyesületünket.

A konferencia délutáni programja olyan evangélikus könyves helyszínekre vezetett, amelyek az utóbbi időben épületfelújításon, állományfeldolgozáson estek át. Az egyik helyszín Nemeskér település volt, ahol a templomot és a hozzá kapcsolódó gyűjtemény történetét ismerhették meg a résztvevők Winkler Anna vezetésével, a másik Sopron, ahol az Evangélikus Líceum muzeális könyvgyűjteményéről tartott ismertetést dr. Szála Erzsébet. Az autóbuszos körutat és látogatást követően, este az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének 30. évfordulóját ünnepltük meg: visszaemlékezésekkel, közös játékkal.

A konferencia harmadik napján (július 10-én) a tagkönyvtárak előadásai következtek centrum és periféria témában. Dr. Keveházi Katalin, a SZTE Klebelsberg Kunó Könyvtárának ny. Főigazgatója a kőszegi evangélikus gyülekezet muzeális nyomtatványait mutatta be, intézménytörténeti összefüggésekben – például egy, a könyvnyomtatás feltalálásának 300. évfordulójára 1740-ben kiadott könyvet. Dr. Schemelczer-Pohánka Éva, a Pécsi Egyházmegyei Könyvtár vezetője könyvtártörténeti előadásában azt a kérdést járta körbe, hogy miért nem tagja az EKE-nek Magyarország első nyilvános egyházi könyvtára – Klimó György püspök éppen 250 éve alapította könyvtárát a pácsi egyetem újraalapításának segítésére. Béres-Muszka Ibolya, a Dr. Szent-Iványi Sándor Unitárius Gyűjtemény vezetője a centrum és periféria viszonyának izgalmas változásaira mutatott rá előadásában az unitárius egyház és gyűjteményeinek története kapcsán, melynek eredményeképpen Budapest Kolozsvár mint központ perifériája lett.

A konferencia zárásaként a vendéglátó kőszegi evangélikus intézményegyüttes gyűjteményeit mutatta be dr. Lackner Pál, melyek perifériális helyzetben, de lokális centrumként jelentősek – a Vas megyei evangélikus gyűjtőlevéltárba a vasi gyülekezetek iratanyagai is bekerülnek, illetve az iskolatörténeti kiállítás állít emléket annak, hogy Kőszegen a felsőbb leányiskola az elsők között vállalkozott a nőnevelésre.

A konferencia az egyesület 30. évfordulója alkalmából rendkívüli volt abban, hogy a rokon humán tudományterületekre is kitekintett, amely erősíti a kapcsolatot könyvtáros kollégáink és ezen tudományterületek művelői, azaz felhasználóink között. Idősebb kollégáink, akik a maguk idején sokat tettek az EKE tagkönyvtárainak egyenkénti és együttes fejlődéséért is, az egyesületi munka és szellem erősítéséért, példát adtak a fiatalabb nemzedék számára is. Jelenlétüket ihletőnek és követendőnek tartottuk.

A feszes három nap alatt 33 tagkönyvtárból és 5 országos/szakkönyvtárból, illetve néhány felsőoktatási intézményből 98 létszámban vettek részt az éves konferencián, amely kiemelkedőnek számít nyári konferenciáink során.

Sajtóanyagok

A rendezvényről a Magyar Kurír adott hírt, illetve részletesen beszámoltunk róla egyesületünk Hírlevelében (2024/3), mely szabadon elérhető egyesületünk honlapjáról.

https://www.magyarkurir.hu/kultura/koszegen-tartotta-eves-talalkozojat-harmiceves-egyhazi-konyvtarak-egyesulese

https://eke.hu/hirlevelek

A cikkeket csatoljuk ezen szakmai beszámolóhoz.

Az egyesület honlapján is elérhető a szakmai beszámoló a konferenciáról: https://eke.hu/palyazatok

Köszönjük a Nemzeti Kulturális Támogatáskezelő nagyvonalú támogatását fennállásunk 30. évfordulóját is ünneplő éves konferenciánk megrendezésében!